

Život turecké minority v Řecku z pohledu každodennosti

Alena Höfrová¹, Kristina Bredárová², Vendula Kadlecová³

¹Clemson University, E-209 Martin Hall, Clemson, SC 29634, South Carolina, USA

^{2,3}Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha-Suchdol
Email: ¹alca.hofrova@seznam.cz; ²krista.bredarova@gmail.com; ³VendulaK@seznam.cz

Abstract

The aim of the paper was to determine the current state of the Turkish minority in the Greek regions of Central Macedonia and Thrace. Specifically, Xanthi (Thrace) and Thessaloniki (Central Macedonia) were of prime interest. The field research was conducted in the second largest Greek city of Thessaloniki, where historical and socially relevant sites of the Turkish minority were visited. Participant observation and semi-structured interviews were conducted at the headquarters of the Turkish Embassy. This house was the birthplace of the first President of Turkey, Mustafa Kemal Atatürk. Nowadays, this house serves as a museum and is visited mainly by Turks. Thessaloniki has well documented tourist locations around the city except for the Atatürk museum, which also has very few Greek visitors. The field research continued in Xanthi and its surroundings. In Xanthi, the field research included an initial observation followed by semi-structured interviews. These techniques were performed in the old Turkish quarter, two minority schools, a local mosque, and a traditional Turkish restaurant. The consensus of the interviewees was that they “feel” that they are Turkish, but their homeland is Greece. Similarly, they consider their native language is Turkish, while Greek is deemed essential for living. Turkish minority children attend local minority schools and in many cases commute from surrounding villages to the schools. For college, students must leave Greece for Turkey if they want to study in the Turkish language since this option is not available in Greece. The Greek language that is utilized in Greek universities is typically more difficult and specialized than the everyday Greek used by the Turkish minority and therefore this group prefers to study in Turkey or at another European university. The areas with the highest concentration of a minority Turkish population do not perceive discrimination from the majority Greek population due to their long-term cohabitation. Nonetheless, when members of this minority leave this area, they experience discriminatory behavior due with their faith and ethnicity.

Keywords

Turkish minority, Greece, identity, everyday life, mother tongue, minority education, religion

Klíčová slova

Turecká minorita, Řecko, identita, každodenní život, mateřský jazyk, minoritní vzdělávání, náboženství

Úvod

Otázka řecko-tureckých vztahů sahá hluboko do minulosti. Je svázána s bojem o teritorium a s odlišností obou etnik. Tyto vztahy jsou navíc stále aktuální. Na území dnešní

Řecké republiky se nachází početná turecká minorita, přestože v minulosti došlo k rozsáhlým výměnám obyvatelstva. Stejně tak se nachází početná řecká menšina v Turecké republice. Předkládaný příspěvek se zabývá vztahy mezi řeckou majoritou a tureckou minoritou na území dnešního Řecka. Cílem příspěvku je zjistit současný stav turecké menšiny v Řecku, v oblasti Střední Makedonie a Thrákie, konkrétně region Xanthi a Soluň. Výzkum se zaměřuje na každodenní život turecké menšiny v Řecku, na její mateřský jazyk, vztah k Řecku, minoritní vzdělání, náboženství a další aspekty každodennosti. Příspěvek je členěn do dvou částí. Literární rešerše nabízí přehled a hodnocení již publikovaných textů zabývajících se podmínkami turecké menšiny v Řecku. Dále je nastíněn vztah Řecka a Turecka v historickém kontextu. Tato část je členěna do čtyř kapitol (vzdělání, jazyk, identita a náboženství, kultura a zvyky). Druhá část příspěvku přináší výsledky čtyřměsíčního výzkumu uskutečněného v Řecku v průběhu roku 2014 a 2015. Analýza získaných dat z terénního výzkumu odpovídá na výzkumnou otázku v závěru práce.

Literární rešerše

V posledních letech došlo k nárůstu literatury a textů věnující se problematice vztahů mezi Turky a Řeky. Velkou část tvoří akademické práce, monografie a odborné články. Spory obou zemí jsou stále aktuální, a tak jsou touto problematikou přitahováni i mnozí zahraniční odborníci. Převážně se ovšem tématu věnují autoři tureckého původu, a to zejména mladí studenti. Následující kapitola nabízí stručný rozbor publikací a textů, které se zabývají výzkumy turecké minority.

Talip Kucukcan, se ve své práci *Re-claiming identity: Ethnicity, religion and politics among Turkish-Muslims in Bulgaria and Greece* věnuje muslimské menšině žijící v oblasti Balkánu a neopomíná ani Turky v Řecku. V textu zohledňuje poměrně širokou oblast života menšiny. Autor zde uvádí, že příčinou současných napjatých vztahů mezi Řeky a Turky je zejména vzájemná nevráživost pramenící z historických konfliktů, jejichž důsledky se promítají do současnosti. „*Na rozdíl od Bulharska Řecko stále provádí politické kroky vůči turecké menšině v západní Thrákii, není tedy nereálné tvrdit, že uznání turecké menšiny jako takové, zrušení diskriminační politiky a stejné zacházení se zástupci minority jako s ostatními obyvateli by jednoznačně vedlo ke zlepšení řecko-tureckých vztahů*“²⁰ Autor se nebojí ani zmínit zaujatost západních států vůči muslimům, která na turecko-řecké vztahy nemá zrovna pozitivní dopad. Text je objektivní a zdá se, že jeho cílem je ozřejmit celou problematiku včetně historických souvislostí.

²⁰ KUCUKCAN, T. Re-claiming identity: Ethnicity, religion and politics among Turkish-Muslims in Bulgaria and Greece. *Journal of Muslim Minority Affairs*. Abingdon: Taylor & Francis Ltd., čís. 1, roč. 19/2009, s. 65

Monografie *From Deterioration to Improvement in Western Thrace, Greece: A Political Systems Analysis of a Triadic Ethnic Conflict* od politologa Yagcioglu Dimostena působí více jednostranně. Práce se věnuje hojnému počtu konfliktů od sporů o menšinová práva, lidská práva až po problémy pramenící ze sociálních i etnických rozdílů. Tyto faktické informace jsou velmi přínosné, jasně a zřetelně popisují problémy včetně konkrétní legislativy. Text je ale místy neobjektivní.²¹

Podobně vyznívá i studie Tozuna Bancheliho, *Discrimination against the Turkish community: Greece doesn't even acknowledge the problem*, která působí jednostranně, a jak sám název napovídá, věnuje se zejména diskriminaci turecké minority. Autor absolvoval terénní výzkumy v oblasti Xanthi a Komotini. Práce se opírá o historická fakta jen málo, spíše se věnuje aktuální situaci. Autor někdy možná zbytečně generalizuje a snaží se hlavně upozornit na diskriminační kroky Řecka proti Turkům.²²

Článek autorky Julie Urbišové, *Turecko-řecký problém*, vykresluje vzájemné vztahy spíše pozitivně. Autorka vyjadřuje myšlenku, že ve skutečném životě Turci a Řekové nemají mezi sebou výrazné konflikty, ale navazují přátelství či dokonce sňatek. Vzájemné problémy jsou podle ní pouze v politické a mediální sféře. Autorka chtěla svým článkem upozornit na panující předsudky o konfliktech a nerealistický mediální obraz. Článek působí místy jako zoufalá snaha přesvědčit veřejnost o tom, že v každodenním životě nemají Turci a Řekové žádné výrazné vzájemné konflikty.²³

Každodenní život turecké minority v Řecku z hlediska právního ošetření rozebírá v odborné publikaci *The Current problems of the Turks of Western Thrace in Greece as a member of the European Union* turecký právník Turgay Cin. Práce vysvětluje problematiku v širších souvislostech, a to zejména v návaznosti na evropská práva. Text je velice přínosný, protože odkrývá další návaznosti a možnosti zkoumání, které by si čtenář či badatel, který není právníkem, nemusel uvědomit. Cílem práce není objektivně nastínit aktuální situaci a nabídnout konstruktivní řešení, ale zejména poukázat na porušení práv turecké minority řeckou vládou. Autor svůj záměr vysvětluje již v úvodu práce. Na druhou stranu se text věnuje velice čtivě oblasti utváření politického statusu turecké minority v Řecku, náboženským problémům, výchově a vzdělávání, zaměstnanosti, vlastnictví a dědictví. Takto

²¹ YAGCIOGLU, D. *From Deterioration to Improvement in Western Thrace, Greece: A Political Systems Analysis of a Triadic Ethnic Conflict. ProQuest Dissertations and Theses*. Ann Arbor: ProQuest, UMI Dissertations Publishing, 2004, s. 9–21.

²² BANCHELI, T. *The Ottawa Citizen: Discrimination against the Turkish Community: Greece doesn't even acknowledge the problem*: [Final Edition]. Canada: Infomart, a division of Postmedia Network Inc., 1993. Získáno z databáze ProQuest.

²³ URBIŠOVÁ, Julie. *Turecko-řecký problém*. [online] Český rozhlas, 6. 10. 2010 [cit. 24. 1. 2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/_zprava/tureckorecky-problem--792848.

členěný a ucelený text, odkazující se na konkrétní dokumenty, je poměrně unikátní a zjednodušuje orientaci v dané problematice.²⁴

Metodologie

K dosažení vytyčených cílů a zodpovězení výzkumné otázky bylo použito kvalitativních výzkumných metod. Jedná se o induktivní nenumerné šetření, které interpretuje sociální realitu.²⁵ Pro kvalitativní metody je typické zkoumání jedinečných problémů a jejich zasazení do širšího kontextu. Nezabývá se tedy jen problémem samotným, ale i jeho vztahy a aspekty.²⁶ Mezi výhody kvalitativního výzkumu patří získání podrobných informací o zkoumaném problému a interpretace vzniku fenoménů. K jeho nevýhodám patří jistá subjektivita a problém se zobecněním výsledků. Kvalitativní výzkum je časově náročnější na sběr a analýzu dat oproti výzkumu kvantitativnímu.²⁷ Subjektivita výzkumu pramení jak od samotného výzkumníka, tak od respondentů. Výzkumník subjektivně hledá podstatné struktury a respondent sděluje informace pro něj důležité.²⁸

Samotný výzkum byl započat studiem odborné literatury, jednalo se převážně o studium akademických prací, monografií a odborných článků zabývajících se daným tématem. Tímto způsobem byly získány informace o zkoumané problematice, s využitím těchto zdrojů a informací vznikla teoretická část, která nabízí historický diskurz do vztahů mezi Turky a Řeky a jejich společným soužitím.

Vzhledem k charakteru kvalitativního výzkumu a jeho potřebě zachycení širšího kontextu zkoumaného problému, vychází hodnotný výzkum z dlouhodobého a úzkého kontaktu výzkumníka se zkoumaným prostředím.²⁹ Z tohoto důvodu byl terénní výzkum prováděn v průběhu čtyř měsíců, tento časový úsek byl dostačující pro saturaci dat. Terénní výzkum byl započat v druhém největším řeckém městě Soluni. Výzkumný tým navštívil historicky a sociálně významná místa turecké menšiny v Řecku. Konkrétně v Soluni se jednalo o sídlo turecké ambasády a Atatürkův rodný dům. Následně se výzkum přesunul do Xanthi a přilehlého okolí. Výzkumný tým se zde zaměřil na pozorování a polostandardizované rozhovory ve staré turecké čtvrti, minoritních školách, místní mešitě a tradiční turecké restauraci. Na základě těchto rozhovorů bylo využito techniky nabalování

²⁴ CIN, T. The Current Problems of the Turks of Western Thrace in Greece as a Member of the European Union. European University of Lefke, TRNC Mersin 10 Turkey, 2009.

²⁵ DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2008. s. 285.

²⁶ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. s. 40.

²⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 52 – 53.

²⁸ DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2008. s. 290.

²⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 51 – 52.

sněhové koule a byl získán kontakt na prezidenta asociace turecké minority v Řecku. Technika nabalování sněhové koule funguje na principu získávání dalších respondentů na základě doporučení stávajících respondentů.³⁰

Na místech významných pro tureckou menšinu bylo provedeno zúčastněné pozorování a polostandardizované rozhovory. Zúčastněné pozorování je charakterizováno jako účast na každodenním životě zkoumané skupiny. Konkrétně se jednalo o pozorování v roli úplného pozorovatele, kdy je spojení mezi výzkumníky a skupinou pouze prostorové. Identita výzkumníků je skupině známá. Výzkumník se tedy může věnovat jen pozorování, ale nevýhodou může být ovlivnění chování zkoumaných osob.³¹ Pozorování bylo zaznamenáváno v průběhu nebo neprodleně po provedení do výzkumných deníků a zachyceno pomocí fotoaparátu.

Polostandardizovaný rozhovor je typický svojí pružností vůči předem připravené osnově. Výzkumník přizpůsobuje rozhovor potřebám každého dotazovaného. Tento způsob vedení rozhovoru umožňuje kdykoli v jeho průběhu ověření výzkumníkem, zda dotazovaný dobře rozumí otázkám. Dotazovaný může sám svými odpověďmi směřovat rozhovor. Rozhovor probíhá podle předem připravené osnovy, která zajišťuje, aby byla zmíněna všechna důležitá témata. Výzkumník pracuje s osnovou flexibilně a může měnit pořadí otázek v návaznosti na danou situaci.³² V průběhu rozhovoru může dojít ze strany výzkumníka k následujícím chybám: bagatelizace (zlehčování dané situace či výpovědi), diagnostikování (stanovování závěrů), zkoušení dotazovaného, interpretace (subjektivní tlumočení získaných dat), moralizování (vynášení rozsudků nad chováním a jednáním dotazovaného), intelektualizace (vysvětlování svých činů) a podsouvání vlastních názorů. Naopak žádoucím chováním je pečlivé naslouchání, trpělivost a pozornost.³³

Výzkumnému týmu byl nápomocný informátor a odborník na menšiny v Řecku, který poskytl cenné rady a zkušenosti, a napomáhal s překladem při rozhovorech z turečtiny do angličtiny. Celkově bylo provedeno interview s šesti respondenty a prezidentem tureckého komunitního centra. Rozhovory byly zapisovány v jejich průběhu členy výzkumného týmu a následně analyzovány. Členění rozhovorů bylo na základě tematických celků, které byly následně zpřesňovány pomocí kódování a indexace. Kódování organizuje a člení text, čímž dochází k propojování dílčích úseků a jsou tvořeny kategorie. Po analýze následovala

³⁰ MAJEROVÁ, V. a MAJER, E. *Kvalitativní metody v sociologii venkova a zemědělství*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, 2006. s. 50.

³¹ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2008. s. 305 - 307.

³² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 164.

³³ VANĚK, M. MÜCKE, P. a PELIKÁNOVÁ, H. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. s. 88 – 89.

interpretce dat, kterou je zachován význam získaných dat, pomocí nichž bylo dosaženo cíle práce.³⁴

Praktická část předkládá výpovědi dotazovaných s doprovodnými komentáři od autorek textu. Rozhovory byly vedeny s šesti respondenty, jejichž biogramy jsou uvedeny níže.

Respondent D – muž, 21 let, student vysoké školy v Soluni, pochází z Xanthi

Respondent M – muž 28 let, student vysoké školy v Soluni, pochází z Turecka

Respondentka A – žena, 16 let, studentka střední školy, pochází z Xanthi

Respondentka N – žena, 17 let, studentka střední školy, pochází z Xanthi

Respondentka K – žena, 17 let, studentka střední školy, pochází z Xanthi

Respondent J – muž, 23 let, student vysoké školy v Soluni, pochází z Xanthi.

Terénní výzkum začal na univerzitě v řecké Soluni. Výzkumný tým nejprve oslovil odborníci na kulturu, garantku předmětu Řecká kultura a civilizace. Cílem navázání tohoto kontaktu mělo být získání vhledu do problematiky turecko-řeckých vztahů. Badatelky se ale setkaly s velice negativní až defenzivní reakcí. „*Proč chcete tohle zkoumat? Vždyť je tolik lepších věcí. Proč se zabývat Turky? Všichni jsme Evropané. My tady žádné Turky nemáme.*” Takováto byla reakce vysokoškolského pedagoga. Při snaze badatelek svedení diskuze konkrétně na tureckou minoritu bylo namítnuto, že v Řecku jsou všichni lidé stejní a někteří mají odlišné náboženství. Aby podložila svůj názor, otázala se badatelek: „*A vy snad v Čechách máte nějakou minoritu? Snad rozlišujete, jestli je člověk takový nebo jinaký?*” Profesorka výzkumnice odrazovala od pokračování ve výzkumu tím, že popírala jeho význam a smysl. Nebylo možné s ní vest konstruktivní diskusi tak, jak by bylo na akademické půdě očekáváno, neboť byla zpochybněna samotná existence minorit. I přes tuto počáteční nepříjemnou zkušenost výzkumný tým oslovil dalšího profesora na místní univerzitě, jehož reakce byla pozitivní. Projevil zájem o snahu zahraničních studentek a chtěl tuto aktivitu více propagovat. Nicméně výše zmíněná profesorka se zasadila o to, aby se o výzkumu dozvědělo vedení univerzity, které s výzkumem také nesouhlasilo. Tímto byla veškerá iniciativa profesora ukončena, stejně tak spolupráce na výzkumu s místní univerzitou.

Po neúspěchu na univerzitě výzkum pokračoval rozhovory s respondenty, kteří byli osloveni badatelkami. Interview nejprve probíhaly v Soluni a po získání kontaktů na některé respondenty a turecké komunitní centrum v Xanthi, byl výzkum přesunut právě do regionu Xanthi.

³⁴ VANĚK, M. MÜCKE, P. a PELIKÁNOVÁ, H. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. s. 126–129.

V Xanthi bylo navštíveno turecké minoritní komunitní centrum. Vzhledem k tomu, že přesná lokace centra nebyla známá, jeho nalezení bylo značně náročné. Od jednoho z respondentů ze Soluně byl získán pouze název ulice. Po příjezdu na místo se badatelkám centrum nepodařilo najít. Navštívily tedy místní hasičský sbor sídlící ve stejné ulici. Nicméně hasiči o žádném centru nikdy neslyšeli, ale byli nápomocní a vyhledali telefonní číslo na centrum, kde nám i zjistili přesnou lokaci. Důvodem obtížného nalezení bylo to, že komunitní minoritní centrum se nesmí veřejně označovat, tudíž chybělo označení budovy zvenčí. V centru proběhl rozhovor s jeho prezidentem. Prezident podal bližší informace o aktuálním dění menšiny. Také poskytl propagační materiál o akcích komunity a trpělivě odpovídal na veškeré dotazy výzkumného týmu. Jelikož je povoláním právník, podal velice cenné a aktuální informace o problémech menšiny v Řecku.

Historie

Problematika sporu mezi tureckým a řeckým národem sahá do dávných dob a je ovlivněna především bojem o teritorium. Většina publikací začíná podrobněji toto téma sledovat od poloviny 15. století, konkrétně od roku 1453, kdy Osmané dobyli Konstantinopol. Tento krok znamenal definitivní zánik Byzantské říše a vzestup Osmanské říše, jež se stala postupně velmocí také na území Evropy, kde si Osmané podmanili Balkán i východní Středomoří. V tomto období se Osmanští Turci dostávají také na území dnešní Thrákie, do Soluně a okolí, kde se uskutečnil právě výzkum této studie. Příchod Turků znamenal pro tamější obyvatelstvo dnešního řeckého území mimo jiné šíření islámu, avšak Řekové si mohli ponechat svou víru, což bylo potvrzeno vyhlášením nezávislosti řecké ortodoxní církve tehdejším sultánem Mehmedem II. Na oplátku za vyznávání své míry museli Řekové platit zvýšené daně. Nezávislost ortodoxní církve vytvořila pro Řeky prostor pro uchovávání jazyka a kultury, přesto byli ale Řekové pod vlivem turecké nadvlády, která ovlivnila vývoj jazyka, řeckou společnost a způsob života. Pro zvýšení svého politického i sociálního postavení nebylo ani konvertování k islámské víře výjimkou.³⁵

Za další mezník je považováno řecké osvobozenecké povstání, které propuklo na jaře roku 1821. Na řeckém území však byly patrné proti osmanské snahy a silný řecký nacionalismus již během 18. století. Osvobozenecké povstání následně vyvěralo až k osvobozenecké válce proti ozbrojencům, jež přetrvávala až do roku 1829. Celý konflikt měl samozřejmě negativní vliv na společné soužití obou národnostních skupin, které do této doby žily pospolu v rámci Osmanské říše. Na obou stranách – turecké i řecké – docházelo ke

³⁵ HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 14–15.

krutým etnickým konfliktům, jejichž důsledky se zakořenily i do následujících generací a ovlivnily i dnešní vnímání. Řecku se podařilo vyhlásit svůj samostatný stát, čím dál tím více se šířila myšlenka tzv. „Velkého Řecka“, která měla v plánu dobýt znovu území Balkánu a části Turecka obývaného řeckým obyvatelstvem. Tato myšlenka přispěla k vypuknutí balkánských válek, jež probíhaly mezi léty 1912–1913.^{36,37}

Otázku tureckého obyvatelstva na řeckém území přerušila 1. světová válka a byla znovu diskutována po jejím skončení v roce 1918, kdy definitivně zanikla i Osmanská říše. Po skončení války vznikl turecký stát a znovu se otevřela otázka výměny obyvatelstva. Řecko totiž získalo území západní Thrákie, kde se vyskytovala velká část muslimského obyvatelstva. Díky nejasným hranicím i nevyřešeným vztahům mezi oběma národy se stále prohlubovaly spory, které vyvolaly další násilí a boje o toto sporné území. S řešením přišly až tzv. Lausannské smlouvy, které navrhly územní uspořádání Tureckého státu včetně jeho hranic. K podepsání došlo roku 1923, kdy také proběhla první mezistátní výměna obyvatel. Tento akt ale paradoxně ještě prohloubil už tak špatné vztahy mezi Turky a Řeky. Jelikož nebylo na první pohled patrné, kdo patří k jakému národu, probíhala výměna obyvatel na základě náboženské příslušnosti, jazyková či kulturní odlišnost nebyla brána v potaz. Výsledkem bylo ještě větší prohloubení antagonistického vztahu mezi oběma národy.^{38,39}

Po této výměně však zůstalo na řeckém území mnoho Turků, kteří zde žijí dodnes. Vláda tuto menšinu sice uznala, avšak ne jako tureckou, ale muslimskou. Do muslimské menšiny patří Turci i další etnické skupiny, které během osmanské vlády konvertovaly na islám. Řecko udělilo všem svým menšinám ochranu práv a svobod, volnost ve vyznání náboženství, rovná občanská a politická práva, svobodu pohybu atd. Problémy mezi minoritou a majoritou však stále přetrvávají dodnes.⁴⁰

Vzhledem k tomu, že Turci a Řekové spolu žijí vedle sebe po staletí, dochází k mnoha bojům o teritorium a moc. Tento fakt ovlivňuje také odlišné náboženství. Výše zmíněné vlivy jsou patrné i v současném Řecku.

³⁶ EVIN, O. The Future of Greek Turkish Relations. *Southeast European and Black Sea Studies*. 2005, vol. 5, issue 3, s. 395.

³⁷ HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 22.

³⁸ GERRARD, M. *Řecko. 2.*, aktualiz. vyd. Překlad Květa Palowská. Brno: Computer Press, 2013. s. 34.

³⁹ KUCUKCAN, T. Re-claiming identity: Ethnicity, religion and politics among Turkish- Muslims in Bulgaria and Greece. *Journal of Muslim Minority Affairs*. Abingdon: Taylor & Francis Ltd., čís. 1, roč. 19/2009, s. 65

⁴⁰ Turkish Minority of Western Thrace. In: Republic of Turkey. In: www.mfa.gov.tr

Současná situace

Vzdělávání

Turecké minoritní vzdělávání v Řecku bylo diskutováno s prezidentem komunitního centra. V průběhu rozhovoru uvedl mimo jiné statistické údaje týkající se minoritního školství. V současnosti je v Řecku kolem 200 základních škol, které navštěvuje něco málo přes 8 000 žáků. Ovšem střední školy jsou již pouze dvě a slouží pro 400 žáků. Univerzita vyučující v turečtině není v Řecku žádná. Děti tedy mohou navštěvovat řecké střední školy, kde je ovšem problém s jejich znalostí řečtiny. Někteří žáci se proto rozhodnout jít studovat střední školu do Turecka. V otázce vysokých škol je pak řešení stejné jako se středními školami. Od komunitního centra přichází dětem podpora a mohou zde navštěvovat doučování, aby si zlepšily prospěch ve škole. V regionu Xanthi je zároveň nejvyšší podíl obyvatelstva s nejnižším vzděláním. Na školách se vyučuje i řečtina, ale učitelé často nedisponují dostatečnou znalostí turečtiny. Prezident dále uvedl: „*Řecká vláda nám nepřiděluje dostatečný počet dobře kvalifikovaných učitelů a tím se nejde hnout z místa.*”

K otázce vzdělání se dotazovaný D vyjádřil následovně: „*Já jsem studoval střední školu v řečtině, protože řecké školy jsou kvalitnější, a měl jsem v plánu v budoucnu jít na vysokou školu a do Turecka jsem jít nechtěl. Takže to byla docela jasná volba. Moji rodiče docela řecky umí, takže se mnou řečtinu trénovali a taky jsem se jí snažil vždycky používat. Hlavně mám kamarády i Řeky, takže s nimi jsem vždycky trénoval.*” Dále uvedl, že více jeho kamarádů postupovalo se svým rozhodnutím o škole podobně. Dotazovaná N z Xanthi má jiné plány: „*Ted' momentálně studuji na turecké střední škole. Řecky moc neumím, jen takové to běžné použití, nic odborného. Ale hodně se snažím učit anglicky, protože bych chtěla jít studovat vysokou školu někam do zahraničí.*” Trend upřednostňování studia angličtiny nad řečtinou jakožto studia druhého jazyka zmínil i prezident centra. Tento trend se neustále zvyšuje. Nejedná se pouze o angličtinu ale také o němčinu s vidinou studia či zaměstnání v Německu.

Jazyk

Mateřským jazykem všech respondentů je turečtina. Řecký jazyk využívají v běžném životě a při každodenních činnostech jako je studium, práce a volný čas. Řečtinu respondenti ovládají, ale ti, kteří navštěvovali minoritní vzdělávání, s ní mají problémy. Důvodem může být, že rodiče s dětmi doma mluví pouze turecky, neboť sami mají s jazykem problém nebo ho vůbec neovládají. První kontakt s řečtinou nastává až na základní škole, kde se děti rychle

jazyk naučí, ale už nedosahují stejné úrovně jako u jazyka mateřského. Řečtinu používají pouze ve škole, při návratu do přirozeného prostředí volí opět turecký jazyk. Situace pokračuje i na vyšším stupni minoritního vzdělávání. Aktuálně u mladé generace roste obliba anglického jazyka, jehož výuka je podporovaná jak rodiči, tak pedagogy i komunitním centrem. Z pozorování vyplynulo, že řečtí studenti mají problém s použitím i základních frází v anglickém jazyce. Naopak i mladší generace tureckých studentů s angličtinou problém nemá a komunikuje plynule.

Nedostatečná znalost řeckého jazyka způsobuje problémy v každodenním životě, zejména při hledání práce, komunikace na úřadech či jiných volnočasových aktivitách. Jazyková bariéra může ztěžovat kontakt s majoritou. Respondenti mají kladný vztah k turečtině, kterou vnímají jako svůj mateřský jazyk. Naproti tomu k řečtině, která ve většině případů není jazykem jejich primární socializace, zaujímají neutrální až negativní přístup. Když už mají použít cizí jazyk, použijí raději angličtinu.

Identita a náboženství

Všichni respondenti se shodli na tom, že se cítí být Turky. S řeckou identitou se neztotožňují. Nicméně respondenti považují Řecko za svůj domov, k Turecku nemají žádnou výraznou citovou vazbu. Respondent D se k tématu vyjádřil následovně *„Jasně, že jsem Turek, všichni v mé rodině jsou Turci! Ale to neznamená, že k Řecku nebo Řekům vztah nemám. Řecko je mým domovem, v Turecku jsem se několikrát byl sice podívat, ale můj domov to není.“* Dotazování při otázkách na identitu zmiňovali rozdíly mezi Řeky a Turky. Mezi rozdíly na prvním místě shodně jmenovali náboženství, dále následovalo dodržování zvyků, způsoby chování se ke starším lidem, způsob oblékání atd.

Všichni respondenti vyznávají islám, a pokud mohou, tak zásady islámu dodržují. V Xanthi jsou podmínky pro praktikování jednodušší z četnosti mešit. Respondenti, kteří se vyskytují v Soluni, mají z tohoto důvodu s praktikováním problém – v Soluni není v současné chvíli žádná fungující mešita. Respondent J uvedl: *„V minulosti jsem se modlil každý den. Doma jsem chodil do mešity, v Soluni jsem zase chodil do komunitního centra. Jenomže pak ho zavřeli, takže se můžu modlit už jenom doma.“* Prezident komunitního centra se k problematice náboženství vyjádřil následovně. *„V Řecku máme pouze tři muftí, kteří jsou ale jmenováni řeckou vládou, což se nám nelíbí. Muftí rozhodují v oblastech náboženství, v případech rozvodů, dědictví atd.“*

V Soluni je pro muslimy také těžší dodržovat ramadán, a to hlavně půst v jeho průběhu. Oproti tomu dodržování ramadánu je v regionu Xanthi jednodušší, neboť je tam vyšší počet muslimského obyvatelstva. Dotazovaný D byl se situací muslimů v Soluni

nespokojený: „V Soluni je občas velice těžké dodržovat denní modlitby, jednak tu nemáme mešitu a lidé tu na to nejsou zvyklí. Tak si dokážete představit, jak těžké to je v průběhu ramadánu! Vlastně téměř nemožné ho tady dodržovat. Pokud to jde, snažím se vždy odjet domů k rodičům a strávit ramadán tam. V Xanthi je to jednoduché, lidé jsou na to zvyklí a máme tam mešity.” S dotazovaným souhlasí i respondentka N, která bydlí v přilehlé vesnici u Xanthi: „Ano, víceméně každý tady ramadán dodržuje.” Všichni informátoři uvedli, že pokud to jde, snaží se ramadán dodržovat, ale daří se jim to více méně, jen v Xanthi nebo případně v Turecku.

Kultura a zvyky

K muslimským zvyklostem mimo jiné patří pravidla pro stravování. Muslimové by neměli pít alkohol, proto se výzkumný tým zaměřil i na tuto oblast. Respondent M na téma alkoholu uvedl: „Vím, že bych neměl alkohol pít vůbec, ale občas si dám třeba jedno pivo. Tvrdý alkohol nepiji vůbec, a i to pivo si dám jen občas a to jen, když nejsem doma u rodičů.” Odpovědi byly u všech zletilých stejného rázu; občas alkohol pijí, ale nepřehánějí to. Nikdo z nich nepije tvrdý alkohol, pokud jsou u svých rodičů, alkohol nepijí vůbec. Když jdou s přáteli do hospody či baru, dávají si většinou nealkoholické nápoje nebo čaj případně jedno pivo.

Co se týče stravování, všichni dotazovaní preferují tureckou kuchyni. Není pro tureckou minoritu složité sehnat turecké suroviny, ze kterých si pokrmy mohou uvařit. V Soluni se nachází pár restaurací, kam turecká menšina ze Soluně ráda chodí a setkává se tam. Turecké restaurace jsou stejně tak dostupné i v Xanthi. Respondent M uvádí: „Já turecké jídlo miluji! Ale tady bydlím sám v bytě s dalšíma klukama, takže si moc nevařím. Většinou tedy jím ve školní jídelně, kde je řecké jídlo a taky mi chutná, jen samozřejmě nejím vepřové maso. Hodně pokrmů máme totiž podobných. Alespoň jednou do týdne ale chodím do jedné turecké restaurace, která není daleko a už tam mám i známé.” Dotazovaná A ohledně jídla a nákupů uvedla: „My tady máme všechny suroviny, které potřebujeme k přípravování našeho jídla, takže jíme převážně turecká tradiční jídla, s tím problémem nemáme. Občas zajdeme i do restaurace, ale to občas jdeme do řecké restaurace a občas do turecké.” Všem dotazovaným chutná i řecké jídlo, to si ovšem většinou nevaří, ale chodí na něj do restaurací či jídelen.

Oblékání jakožto součást turecké identity bylo zmíněno hlavně v rozhovorech s respondentkami. Dotazované jednoznačně odkazují na souvislost mezi jejich identitou a oblékáním, jak vyjádřila informátorka N. „Samozřejmě můžete vidět, že jsem Turkyně, mám přece šátek. Šátek je velkým symbolem pro Turkyně. Vlastně nejde jen o šátek, celkově mi přijde, že Turkyně mají mnohem lepší vkus, co se týče oblékání. Rozhodně jsme střídmejší

a nic nepřeháníme. Přijde mi, že Řekyně mají občas pocit, že musí ukázat všem všechno. Stejně je to s líčením, my muslimky se taky malujeme, ale ne nijak přehnaně. Neznamená to ale, že jsme celé zahalené a nesledujeme trendy. Naopak nás móda opravdu zajímá!” Otázkou oblečení se zabývalo i pozorování ve městě Xanthi. Turkyně nosí pestrobarevné šátky, které často barevně ladí se svým oblečením. Oblečení je moderní, volnějšiho střihu je jen u starších žen. Líčení je denní praxí, ale jak výše zmiňovala respondentka N, jejich líčení je opravdu decentní zato precizní.

Z mužských dotazovaných se k oblékání se vyjádřil pouze respondent D v souvislosti s manželstvím. *„Já bych chtěl mít za ženu Turkyni. Řekyni bych nechtěl, teda nic proti nim nemám, ale za manželku bych ji nechtěl. Jsou hrozně hlasité a nelíbí se mi, že se oblékají tak, že jim je vše vidět, to bych u své manželky opravdu nechtěl.”* V otázce manželství se všichni dotazovaní, ženy i muži, shodli, že chtějí mít za manžela či manželku Turka či Turkyni. Dotazovaný J se v otázce manželství vyjádřil následovně: *„Moje žena bude Turkyně. Myslím si, že Turkyně může být lepší máma, že bude chtít zůstat s dětmi doma a starat se o ně a o mě taky (smích) Doufám, že až dodělám medicínu, tak si najdu dobré zaměstnání a budu vydělávat dostatek peněz, abych mohl podpořit ženu, aby nemusela pracovat.”* Respondent zde zmínil tradiční roli ženy v domácnosti, která se objevila u více respondentů obou pohlaví. Někteří dotazovaní naopak tuto tradiční roli od ženy neočekávají, například informátor M uvedl: *„Já nebudu svoji ženu nutit zůstat doma, chtěl bych, aby pracovala, myslím, že je to pro ženy dobré. Ale samozřejmě pokud bude chtít být doma, třeba až budeme mít děti, tak to budu jedině rád. Ale v práci ji podpořím!”* Dotazovaná A o svém potenciálním manželovi zmínila: *„Chtěla bych, aby to byl hlavně dobrý muslim, aby mě měl rád a byl hodný. Bude to Turek! Když nad tím přemýšlím, asi by mi doma Řek neprošel, moji rodiče nemluví řecky, takže by s nimi nemohl ani mluvit, a to by mi asi nedovolili i kdybych chtěla.”* I ostatní dotazovaní zmiňovali islám jakožto důležitý faktor pro výběr partnera.

Kromě výše uvedeného je pro respondenty také důležitý vztah k blízkým lidem. Dotazovaný D se vyjádřil: *„Na Turkyních se mi líbí, že mají takového rodinného ducha, často se starají o své rodiče, ale třeba i o rodiče manžela. Mladé rodiny dost často bydlí se svými rodinami, tak se péče o ně stává samozřejmostí. Tohle jsem nikdy o Řecích neslyšel...”* Péči o rodinu a o příbuzné jakožto důležitou složku identity zmínili téměř všichni respondenti. Dotazovaná K podotkla: *„Taky si myslím, že se více staráme o své starší příbuzné, například bychom je nikdy neposlali do domova důchodců. Ne! To se u nás opravdu stát nemůže!”*

Turecká menšina tráví hodně času s rodinou, se svými blízkými a přáteli. Často se s nimi setkávají doma, v mešitě či v restauraci. V Xanthi funguje turecké minoritní centrum

také jako místo setkávání. Prezident při rozhovoru s výzkumnice uvedl: „V centru se snažíme zapojit obyčejné lidi do jeho chodu. Mají možnost se tady setkávat nad šálkem čaje. Pro děti zde poskytujeme odpolední doučování a případně doprovodné programy. Je lepší, aby se děti setkávaly tady, než aby seděli doma za počítačem, nebo dělali nějaké hlouposti. Také se spolupracujeme s místními imámy, kteří mají možnost se setkávat s věřícími i mimo mešity. Pořádáme zde nejrůznější akce. Snažíme se být aktivní.” V průběhu rozhovoru probíhalo v centru odpolední doučování matematiky a centrum se připravovalo na pořádání setkání velké rodiny. Časopis vydávaný centrem byl poskytnut výzkumnému týmu jakožto důkaz o aktivitě spolku. V časopise byly reportáže z uplynulých akcí spolu s fotografiemi a upoutávky na akce následující.

Shrnutí a závěr

Cílem příspěvku bylo zjistit, jaký je každodenní život zástupců turecké minority, žijících v oblasti řeckého města Xanthi, nedaleko Soluně. Stěžejní bylo zjištění, jaký mají zástupci minority vztah k hostitelské zemi a k Řekům, jak ovládají místní jazyk a jak se jim v Řecku žije. Neméně podstatné bylo prozkoumat aktuální situaci a možnosti v oblasti vzdělání, zaměstnanosti, sociálního postavení a rodinného života minority.

Provedený výzkum ukázal, že Turci žijící v Řecku vnímají své turectví, založené zejména na pozitivním vztahu k turečtině jako mateřskému jazyku. Dalším aspektem v jejich identifikaci je náboženství, všichni respondenti vyznávají islám. Dodržování islámských pravidel již ale není tak striktní. Často od dodržování tradic a zvyklostí upouštějí kvůli modernímu životnímu stylu či požadavkům velkoměsta. Při návratu do rodného prostředí na dodržování tradic plynule navazují. Jako svou vlast vnímají Řecko, vztah k Turecku je spíše neutrální. Teritorium je jediný aspekt, ke kterému respondenti projeví pozitivně emoční vazbu. K Řekům mají vztah spíše neutrální a k řečtině až negativní. Raději tráví čas obklopeni rodinou či tureckými přáteli. Mladá generace žijící v Soluni, která ovládá lépe řečtinu či angličtinu, má přátele i mezi Řeky. Řečtina jako taková je ale pro většinu respondentů problémem. K osvojování jazyka dochází u většiny až s příchodem do školy a její znalost bývá nedostatečná. Respondenti se vůči majoritě vymezovali také rodinnou soudržností. Vnímají jako důležité postarat se o rodinu, starší příbuzné a závazné je pro ně i manželství. Svého budoucího partnera chtějí hledat mezi Turky, aby předešli kulturním rozdílům. Přesto, že pravidla islámu, turecké tradice a zvyky pojmají respondenti moderněji a volněji, stále jsou pro ně podstatné a samozřejmé a neumí si život bez nich představit.

Aktuální situace je kritická hlavně v oblasti vzdělávání. Na minoritních základních a středních školách je málo míst, minoritní vysoká škola není žádná. Přístup Řeků k Turkům je vlažný, což se promítá nejen do minoritního vzdělávání, ale například i absencí mešit ve větších městech. Snahy o zlepšení životních podmínek, sociálního statusu či začleňování minority do majoritního prostředí v současné chvíli žádné neprobíhají. Turecká minorita oficiálně pro Řeky neexistuje, protože Řecko uznává na svém území pouze jednu minoritu, a to minoritu muslimskou.

Seznam použitých zdrojů

- BANCHELI, Tozun. The Ottawa Citizen: Discrimination against the Turkish Community: Greece doesn't even acknowledge the problem. [Final Edition]. *Canada: Infomart, a division of Postmedia Network Inc.*, 1993. ISSN 0839-3222. [online]. [cit. 19. 9. 2014]. Dostupné z databáze ProQuest.
- CIN, Turgay. *The Current Problems of the Turks of Western Thrace in Greece as a Member of the European Union*. European University of Lefke, TRNC Mersin 10 Turkey, 2009. s. 18. Dostupné z databáze ProQuest.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2008, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- EVIN, Ahmet O. The Future of Greek Turkish Relations. *Southeast European and Black Sea Studies*. 2005, Vol. 5, Issue 3, s. 395–404. DOI: 10.1080/14683850500161305.
- GERRARD, Mike. *Řecko*. 2., aktualiz. vyd. Překlad Květa Palovská. Brno: Computer Press, 2013, 399 s. Velký průvodce National Geographic (Computer Press). ISBN 978-80-251-1733-0.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. Praha: Lidové noviny, 1999, 226 p. ISBN 80-710-6378-9.
- KUCUKCAN, Talip. Re-claiming identity: Ethnicity, religion and politics among Turkish-Muslims in Bulgaria and Greece. *Journal of Muslim Minority Affairs*. Abingdon: Taylor & Francis Ltd., čís. 1, roč. 19/2009, s. 49–68. ISSN 1360-2004. Dostupné z: <http://lalev.co/Reclaiming%20identity%20Ethnicity,%20religion%20and%20politics%20among%20Turkish-Muslims%20in%20Bulgaria.pdf>
- MAJEROVÁ, Věra a MAJER, Emerich. *Kvalitativní metody v sociologii venkova a zemědělství*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, 2006. ISBN 80-213-0507-X.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 184 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3006-6.
- Relations between Turkey and Greece*. [online] Ministry of foreign affairs. 2011 [cit. 31. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-greece.en.mfa>

- Turkish Minority of Western Thrace*. [online] Republic of Turkey: Ministry of Foreign Affairs, 2011 [cit. 31. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/turkish-minority-of-western-thrace.en.mfa>
- URBIŠOVÁ, Julie. *Turecko-řecký problém*. [online] Český rozhlas, 6. 10. 2010 [cit. 24. 1. 2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/_zprava/tureckorecky-problem-792848.
- VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 234 s. ISBN 978-80-7285-089-1.
- YAGCIOGLU, Dimostenis. *From Deterioration to Improvement in Western Thrace, Greece: A Political Systems Analysis of a Triadic Ethnic Conflict*. ProQuest Dissertations and Theses. Ann Arbor: ProQuest, UMI Dissertations Publishing, 2004, s. 9–21.